ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

Psychological Aspects of Scientific and Analytical Support for Open Education

УДК 37.018.43:001.89:159.9

РАЄВСЬКА Яна[50]

ORCID: 0000-0003-3802-2304
E-mail: raewskaya@ukr.net

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
Національна академія педагогічних наук України
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД У ВІДКРИТОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Йдеться про те, що інформаційно-аналітичний супровід є фундаментом сучасної освіти у відкритому просторі, який перетворює інформаційний хаос на ресурс розвитку, знижує невизначеність і забезпечує психологічну безпеку, соціальну згуртованість та стійкий розвиток в умовах сучасних викликів. Наголошено, що перспективи досліджень пов'язані з: впровадженням інноваційних моделей ІАС у практику закладів освіти; емпіричним вивченням взаємозв'язку між якістю інформаційного середовища і психологічною стійкістю учасників освітнього процесу; розробкою цифрових інструментів моніторингу психологічного стану здобувачів освіти; проєктуванням інклюзивних інформаційних систем для підтримки різних категорій учасників освітнього простору.
Ключові слова: *інформаційно-аналітичний супровід; відкритий освітній простір; психологічні детермінанти.*

Information and Analytical Support in the Open Educational Space: a Psychological Perspective. *The point is that information and analytical support is the foundation of modern education in an open environment, transforming information chaos into a resource for development, reducing uncertainty, and ensuring psychological safety, social cohesion, and sustainable development in the face of contemporary challenges. It is emphasized that research prospects are linked to: the implementation of innovative IAS models in educational institutions; empirical studies of the relationship between the quality of the information environment and the psychological resilience of participants in the educational process; the development of digital tools for monitoring the psychological well-being of students; and the design of inclusive information systems to support various categories of participants in the educational space.*
Keywords: *Information and Analytical Support; Open Educational Space; Psychological Determinants.*

[50] © РАЄВСЬКА Яна (RAIEVSKA Yana)

Вступ. Сучасний освітній простір зазнає глибокої трансформації під впливом цифровізації, глобалізації та соціальних викликів, зокрема збройної агресії проти України. Ці процеси принципово змінюють не лише організаційні форми навчання, а і його суть – ролі учасників освітнього процесу, характер комунікації та підходи до розвитку особистості.

Воєнні конфлікти стали каталізаторами масштабного переходу до гнучких, відкритих і цифрових форматів, що потребують нових, адаптивних моделей педагогічного супроводу [3]. Саме тому проблема інформаційно-аналітичного забезпечення освітнього процесу набуває особливої актуальності.

Основні результати. Відкритий освітній простір є динамічною системою взаємодії, що органічно поєднує формальне, неформальне та інформальне навчання в єдиному цифровому середовищі [1]. На відміну від традиційної закритої моделі, його сутність полягає у зміні логіки освіти: відкритість, гнучкість, варіативність і суб'єктність учасників. Освіта трансформується у середовище спільного створення знань, де кожен є активним суб'єктом. Ключова особливість відкритого освітнього простору – інтегративність і безперервність навчання, що дозволяє індивідуалізувати освітні траєкторії та розвивати критичне мислення й навички самоорганізації. Структурно він охоплює цифрові платформи й онлайн-ресурси, мережі неформального навчання і самоосвіти, відкриті наукові бази та бібліотеки, а також професійні спільноти й міждисциплінарні об'єднання.

Ключові характеристики відкритого освітнього простору можуть бути систематизовані таким чином: доступність ресурсів – рівний і відкритий доступ до знань, цифрових платформ і матеріалів сприяє демократизації освіти та зменшенню нерівності; гнучкість освітніх траєкторій – індивідуалізація темпу, змісту та формату навчання підвищує мотивацію й відповідальність; цифрова інтеграція – органічне поєднання технологій із традиційною освітою забезпечує динамічність й інтерактивність; соціальна відкритість – міждисциплінарна взаємодія та обмін досвідом сприяють розвитку комунікативних і рефлексивних компетентностей. Таким чином, формується нова освітня парадигма, де ключовою постаттю є активна, автономна особистість, здатна до неперервного розвитку та адаптації.

Інформаційно-аналітичний супровід (далі – ІАС) тлумачиться дослідниками як комплексна, системно організована діяльність зі збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації, що забезпечує ефективне функціонування освітнього процесу в умовах динамічних змін і невизначеності [2]. Принципово важливо, що він виконує не лише інформаційну, а й стратегічну функцію, уможливлюючи обґрунтовані педагогічні та управлінські рішення. Ключові напрями реалізації

ІАС: збір і систематизація даних із цифрових платформ та освітніх середовищ; моніторинг освітніх потреб і рівня залученості здобувачів освіти; аналіз психологічного стану учасників освітнього процесу, особливо в умовах криз і воєнного часу; інтеграція аналітичних даних у процес управління для підвищення його ефективності.

Функціональна система ІАС включає п’ять взаємопов’язаних функцій, що забезпечують ефективність, цілісність і адаптивність освітнього середовища: інформаційну – надання достовірної, структурованої та актуальної інформації як основи для усвідомлених рішень; аналітичну – виявлення тенденцій, ризиків і ресурсів як підґрунтя стратегічного планування; організаційну – координація процесів і взаємодії, що забезпечує стабільність освітньої системи; психологічну – зниження тривожності та невизначеності, формування відчуття безпеки й підтримка особистісного розвитку; комунікативну – забезпечення ефективного діалогу та розвиток довіри і згуртованості спільноти. Ці функції утворюють цілісну систему, в якій ІАС виступає одночасно технічною основою, чинником психологічної стійкості та інструментом стратегічного розвитку освіти.

Психологічна стійкість розглядається сучасними дослідниками як інтегративна динамічна характеристика особистості, що відображає здатність адаптуватися до стресу, зберігати внутрішню рівновагу та ефективно функціонувати в умовах невизначеності і змін [5]. Вона не є вродженою якістю, а формується під впливом досвіду, соціальної взаємодії та інформаційного середовища. Теоретична основа дослідження базується на поєднанні підходів психології стресу, адаптації, когнітивно-поведінкових моделей і концепції резильєнтності. Психологічна стійкість постає як результат взаємодії внутрішніх ресурсів (когнітивна гнучкість, емоційна регуляція, мотивація) і зовнішніх (соціальна підтримка, безпечне середовище, достовірна інформація). Важливою є її процесуальність: стійкість проявляється як активний процес оцінки ситуації, мобілізації ресурсів і вибору стратегій подолання.

Механізми впливу ІАС на психологічну стійкість особистості реалізуються через кілька взаємопов'язаних каналів. По-перше, зниження невизначеності: структурована й достовірна інформація формує передбачуваність ситуації, що зменшує тривожність і психологічну напругу. По-друге, підвищення когнітивної ясності: аналітика, пояснення причинно-наслідкових зв'язків і прогнозування сприяють формуванню адекватного сприйняття реальності та розвитку критичного мислення. По-третє, формування відчуття безпеки: регулярна комунікація та доступ до верифікованої інформації стабілізують емоційний стан і відновлюють внутрішній баланс. Означені механізми підтверджують, що ІАС

виступає не лише інструментом роботи з інформацією, а й повноцінним ресурсом психологічної підтримки, що допомагає особистості адаптуватися й зберігати здатність до розвитку в кризових умовах.

Адаптаційні стратегії та суб'єктність особистості є ключовими складовими психологічної стійкості в умовах сучасного освітнього простору [4]. Відкритий освітній простір надає не лише знання, а й інструменти саморегуляції, подолання стресу та криз – і таким чином сприяє формуванню ефективних стратегій реагування. Відбувається принципова трансформація ролі освіти: від передачі інформації – до ресурсу психологічної підтримки й розвитку. Розвиток суб'єктності – здатності до самостійних рішень, прийняття відповідальності й активної позиції – поєднується з формуванням рефлексивності, критичного мислення та самоуправління. Психологічна зрілість, що є результатом цих процесів, забезпечує інтеграцію когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів особистості.

Механізми соціальної взаємодії у відкритому освітньому просторі забезпечують ефективність комунікації, формування довіри, розвиток колективного мислення та утвердження принципів інклюзивності. Підвищення якості комунікації досягається через створення прозорих і доступних каналів інформації, що зменшує бар'єри й непорозуміння, розвиває відкритий діалог. Формування інституційної довіри ґрунтується на відкритості інформаційних процесів і передбачуваності рішень, що забезпечує відчуття стабільності та справедливості. Розвиток колективної рефлексії через системи зворотного зв'язку й аналітичні обговорення підвищує відповідальність і сприяє спільному прийняттю рішень. Інклюзивність як принцип забезпечення рівного доступу формує середовище прийняття, різноманітності та взаємопідтримки.

В умовах воєнного часу ІАС набуває критичного значення, виступаючи не лише інструментом організації навчання, а й ресурсом соціально-психологічної підтримки. В умовах стресу, невизначеності та інформаційного перевантаження він забезпечує стабілізацію, допомагає зберігати відчуття контролю та психологічної безпеки. Стабілізаційна функція реалізується через те, що структурована інформація знижує тривожність і допомагає орієнтуватися в ситуації. Верифікація інформації та фільтрація дезінформації зберігає когнітивну ясність і емоційну рівновагу учасників освітнього процесу. Підтримка комунікації та відчуття приналежності до спільноти є важливим фактором збереження психічного здоров'я в кризових умовах. Таким чином, в умовах війни ІАС стає «якорем стабільності», що підтримує стійкість і здатність до навчання та розвитку.

Висновок. Отже, інформаційно-аналітичний супровід є фундаментом сучасної освіти у відкритому просторі, що перетворює інформаційний хаос на ресурс розвитку, знижує невизначеність і забезпечує психологічну безпеку, соціальну згуртованість та стійкий розвиток в умовах сучасних викликів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з: впровадженням інноваційних моделей ІАС у практику закладів освіти; емпіричним вивченням взаємозв'язку між якістю інформаційного середовища і психологічною стійкістю учасників освітнього процесу; розробкою цифрових інструментів моніторингу психологічного стану здобувачів освіти; проєктуванням інклюзивних інформаційних систем для підтримки різних категорій учасників освітнього простору.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Відкритий освітній простір як феномен сучасної педагогічної реальності. *Вища освіта України.* 2019. № 3. С. 5–14.
2. Гуменюк Г. М., Шиян Н. І. Інформаційно-аналітичний супровід управління загальноосвітнім навчальним закладом. *Педагогічні науки.* 2017. Вип. 78. С. 12–18.
3. Луценко О. Л. Освіта в умовах війни: досвід, виклики, перспективи. *Педагогіка і психологія.* 2023. № 2 (119). С. 5–15.
4. Титаренко Т. М. *Психологічне здоров'я особистості: засоби самодопомоги в умовах тривалої травматизації :* монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.
5. Rutter M. Resilience as a Dynamic Concept. *Development and Psychopathology.* 2012. Vol. 24 (2). P. 335–344. https://doi.org/10.1017/S0954579412000028.

References:

1. Andrushchenko, V. P. (2019). Vidkrytyi osvitnii prostir yak fenomen suchasnoi pedahohichnoi realnosti. *Vyshcha osvita Ukrainy.* № 3. S. 5–14.
2. Humeniuk, H. M., & Shyian, N. I. (2017). Informatsiino-analitychnyi suprovid upravlinnia zahalnoosvitnim navchalnym zakladom. *Pedahohichni nauky.* Vyp. 78. S. 12–18.
3. Lutsenko, O. L. (2023). Osvita v umovakh viiny: dosvid, vyklyky, perspektyvy. *Pedahohika i psykholohiia*. № 2 (119). S. 5–15.
4. Tytarenko, T. M. (2018). *Psykholohichne zdorovia osobystosti: zasoby samodopomohy v umovakh tryvaloi travmatyzatsii :* monohrafiia. Kropyvnytskyi : Imeks-LTD, 160 s.
5. Rutter, M. (2012). Resilience as a Dynamic Concept. *Development and Psychopathology.* Vol. 24 (2). P. 335–344. https://doi.org/10.1017/S0954579412000028.